

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „ДОКТОР”

Тема на дисертационния труд: РОЛЯ НА ПРОЕКТНОТО УПРАВЛЕНИЕ ЗА ПОВИШАВАНЕ НА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА НА ПРЕДПРИЯТИЯТА В ПРИОРИТЕТНИ СЕКТОРИ ОТ ИКОНОМИКАТА НА РЕПУБЛИКА КАЗАХСТАН

Професионално направление: 3.7. “Администрация и управление”
Докторска програма “Икономика и управление (индустрия) “.

Автор на дисертационния труд: ДИНАРА ИБАДОЛЛАЕВНА СИЗДИКОВА

Рецензент: доц. д-р инж. ТАНЯ ПЕНЧЕВА ПАНАЙОТОВА

Основание за настоящата рецензия е Заповед № 607 от 18.05.2017 год. на Ректора на Варненски свободен университет „Черноризец Храбър”. Изготвена е в съответствие със Закона за развитие на академичния състав на Република България (ЗРАСРБ), Правилника за приложение на ЗРАСРБ и Наредба № 12 за придобиване на образователна и научна степен „доктор” и научна степен „доктор на науките” на ВСУ „Черноризец Храбър”.

Дисертационният труд на докторантката Динара Ибадоллаевна Сиздикова е разработен в обем от 164 страници и приложение към дисертацията в обем от 30 страници. Състои се от увод, изложение в три глави, заключение, използвана литература със 170 заглавия (от които 153 на руски език, 6 на английски език и 11 нормативни документа). Основният текст съдържа 9 таблици и 18 графики.

1. Актуалност и значимост на разработения в дисертационния труд проблем.

Предложеният ми за рецензиране дисертационен труд е актуален, включващ научно и научно-приложно изследване, концентрирано върху

повишаване на конкурентоспособността на предприятията от въгледобивната индустрия на република Казахстан.

В световен план Казахстан е държава с голямо значение по отношение на добивната промишленост. Но отдалечеността ѝ от пазарите и липсата на облекчени условия я правят непривлекателна за инвеститорите.

Темата е значима и има пряка връзка със засилващата се конкуренция в областта на въгледобивната индустрия в резултат на диверсификацията на енергоносителите и необходимостта от оцеляване на предприятията в отрасъла.

Решаването на най-важните проблеми на въгледобива в Казахстан е привличането на частни инвестиции и внедряването на съвременни технологии. Прилагането на нови подходи на управление ще позволи подобряване на инвеститорската дейност и иновационната активност на предприятията в Казахстан, което по безспорен начин доказва актуалността на проблема, заложен като основен акцент на настоящия дисертационен труд.

В тази връзка може да се заключи, че **темата** на дисертацията е **сполучливо избрана**. Тя е **актуална** и има практическа значимост. Докторантката е обосновала добре тази значимост и актуалност.

2. Характеристика и оценка на съдържанието на дисертационния труд

Структурата на дисертацията е подчинена на цялостното разработване на изследователския проблем. Спазени са изискванията за същността и последователността за разработване на дисертационен труд.

В увода на дисертацията, докторанта аргументирано и убедително въвежда в темата и обосновава актуалността на изследването. Дефинирани са обектът и предметът на изследването, както и необходимостта от разработката. Смятам, че формулираната цел на дисертационния труд отговаря на разработката, а за реализирането ѝ докторантката е формулирала за решаване следните по-важни задачи:

- извеждане на факторите на конкурентоспособност на въгледобивните предприятия в Казахстан и извършване на сравнителен анализ между тях;
- разработване на алгоритъм за осъществяване на иновационни проекти;

- очертаване на възможностите за проектно финансиране на иновационната дейност на възгледобивните предприятия;
- разработване на модел за проектно управление за повишаването на конкурентоспособността на възгледобивните предприятия на Казахстан.

Структурирането на разделите на дисертацията са съобразени с наложилите се и приети в практиката пропорции както следва:

- **Глава първа.** Теоретични аспекти на проектното управление на конкурентоспособността на предприятието в условията на глобализация
- **Глава втора.** Анализ и оценка на конкурентоспособността на възгледобивните предприятия.
- **Глава трета.** Проектното управление като инструмент за повишаване конкурентоспособността на възгледобивните предприятия

Доказателство за добри познания в третираната проблематика е литературният обзор, даден в глава първа. Направено е аналитично изследване на ключови концепции на управлението на проектите в предприятието. Акцентирано е върху най-важните аспекти на конкурентоспособността и конкурентни сили. Специално място в тази глава се отделя на спецификата и факторите за повишаване ефективността на проектното управление в Казахстан. На базата на направените изводи се формулирани групата нерешени проблеми на основата, на които е сведен въпроса за ролята на проектното управление на възгледобивните предприятия в Казахстан с оглед повишаване конкурентоспособността съгласно отрасловите особености.

Втора глава фокусира върху анализа и оценката на конкурентоспособността на предприятията от приоритетните сектори в икономиката на Казахстан. Интерес представлява фактологична информация за потреблението на възгледобива в различните отрасли в Казахстан и в света . Авторът прави сравнителен анализ на факторите за конкурентоспособност във възгледобива на Казахстан и използва различни показатели.

Трета глава на дисертационния труд е концентриран върху алгоритъм за разработване на иновационен проект и е естествено продължение на предходните анализи. Авторът е разработил схеми за проектно финансиране.

Последният параграф предлага модел за проектно управление на конкурентоспособността на предприятията във въгледобива. Даденият модел се основава на това, че конкурентоспособността на предприятието представлява неговата интегрална временна характеристика, в условията на конкурентен пазар, определяща способността на предприятието да функционира в режим на липса на криза и в нормално състояние, по отношение на преките конкуренти, при основни параметри на неговия потенциал: организационно-кадрови, инвестиционен, ресурсен, стратегически. организационно-кадрови, инвестиционен, ресурсен, стратегически.

Заклучението следва логиката на изложението по структурните раздели. В него се потвърждава реализирането на поставената цел и задачи.

3. Достоверност на материала

Материалът, върху който е изградена дисертацията, е достоверен, базиращ се на реални проблеми във въгледобивната промишленост на Република Казахстан. В казахстанската управленска теория проблемът за проектно управление не е достатъчно задълбочено изследван, а световната практика показва достатъчно добри резултати. Изследването на този проблем и неговото приложение в стопанската практика е особено актуален, като се има предвид и това, че днес в условията на глобална икономика и силна турболентна среда от конкурентоспособността на отделните предприятия зависи успешното развитие на икономиката на страната като цяло.

4. Приноси

В дисертационния труд са налице приносни моменти, чийто характер се свежда до научно-приложни и приложни. По важните според мен са:

1. Анализирани са традиционните конкурентни фактори в развитието на приоритетните сектори от казахстанската икономика, които гарантират ръст в конкурентоспособността на държавата, и е уточнена ролята на въгледобивната индустрия.

2. Извършена е систематизация и оценка на факторите, определящи нивото на конкурентоспособност на въгледобивните предприятия: природни, технически, трудови, финансови. На тази база е направен сравнителен анализ

на въгледобивните предприятия в Казахстан и са открити най-ефективните от тях.

3. Представен е алгоритъм за разработване на иновационен проект.

4. Разработен е концептуален модел за повишаване конкурентоспособността на въгледобивните предприятия въз основа на проектното управление.

5. Предложена е схема за реализиране на проектно финансиране на казахстански предприятия за решаване на най-важния проблем на въгледобивния отрасъл – привличането на частни инвестиции.

6. С участието на автора е разработена и утвърдена на технически съвет „Програма за иновационното развитие на предприятието „Арселор Митал” АД за периода 2015–2020 г.

5. Значимост на приносите

Предложените от докторанта приноси в дисертацията могат да се отнесат към следните групи: а) обогатяване, конкретизиране и прецизиране на съществуващи научни знания; б) приложение на съществуващи методи за решаване на конкретен проблем с формулирани изводи и препоръки за управленската практика.

Приносите в дисертационния труд са значими както за стопанската практика, така и за науката. Те допринасят за разширяване на познанията и обогатяват научните изследвания относно въздействието на програмната подкрепа върху конкурентоспособността на малките и средни предприятия.

6. Оценка на авторското участие в получаването на приносите в дисертационния труд и на публикациите по него.

Считам, че посочените приноси са лично дело на докторанта и отразяват основните резултати от дисертационния труд. Следва да се отбележи, че приносните моменти са докладвани на международни научни конференции и са намерили своето отражение в научни публикации.

Дисертационният труд е докладван на части във вид на **седем** научни публикации по темата на международни и междувузовски научно-практически конференции. Три от статиите са на английски език – Index Copernicus International 59:22, четири – на руски език. Всички публикации са

по темата на дисертационния труд. По мое виждане те са достатъчни за този вид изследване и обогатяват знанията по темата на дисертацията.

На основа на посочената по-горе информация, считам, че подготовката на **ДИНАРА ИБАДОЛЛАЕВНА СИЗДИКОВА** е реализирана в съответствие с действащите нормативни документи и добри практики за разработване на дисертационен труд.

7. Оценка на възможностите за използване на получените резултати с препоръки за бъдещото им внедряване

В дисертацията са разгледани тенденциите и динамиката на развитие на въгледобивната индустрия, която представлява важна съставна част от осигуряването на потребностите на икономиката от енергия.

Позицията на докторанта е изразена под формата на изводи. Основните резултати и положения от изследването могат да се използват при разработване на стратегия за развитие на предприятията чрез проектно управление във въгледобивната промишленост.

8. Цитирания и използване на резултатите.

Нямам сведения за цитиране от други автори на публикациите по дисертационния труд.

Има официално приложено писмо от изпълнителния директор на „Арселор Митал” АД, от което е видно, че докторантката е била член на екипа, който е разработил „Програма за иновационното развитие на предприятието „Арселор Митал” АД за периода 2015–2020 г.

Освен това, част от резултатите от доктората могат да се ползват и в учебния процес.

9. Оценка на автореферата

Авторефератът е оформен съгласно изискванията и отразява напълно дисертационния труд. Съдържа основните проблеми и пътищата за тяхното решение, посочени в дисертационния труд. Отразява научно-приложната стойност и практическата приложимост на постигнатите приноси от дисертанта.

10. Забележки към дисертационния труд.

Наред с отбелязаните положителни страни, в дисертационния труд са допуснати и някои слабости, а именно:

1. Проследявайки логиката „обект-предмет“ на изследването би следвало първа глава да разглежда обекта, а втора да се фокусира върху предмета на изследването;

3. Литературният обзор в първа глава не е достатъчно критичен, а е по-скоро запознаващ. Позицията на докторанта по проблемите би следвало да бъде по-ясно изразена.

2. Изводи №2 и №3 в края на втора глава не кореспондират с нейното съдържание.

4. Липсва критично виждане за понятието „конкурентоспособност“. Извеждането на работна дефиниция от докторанта, която след това може да се обоснове, би могло да се превърне в приносен момент.

5. Трета глава според мен би трябвало да започва с обща методика, след това да се направи частна методика на дисертационното изследване и да следва самото изследване с резултати и анализ върху тях. Първият параграф включва „Алгоритъм за разработване на иновационни проекти за конкурентоспособността на предприятията в Казахстан”, но това изисква достатъчна аргументация на връзката на иновациите и иновативността върху конкурентоспособността и стопанските резултати на предприятието.

6. Дисертацията явно претендира да е с методичен характер. Мисля обаче, че методическите разработки в нея трябваше да са повече и по-задълбочени, за да оправдаят тази претенция.

7. Като недостатък се вижда също отсъствието на литературни източници от български автори, които активно работят в областта на конкурентоспособността, иновациите и проектното управление.

Искам да отбележа, че тези забележки нямат принципиален, а имат препоръчителен характер за бъдещата работа на докторанта. Направените забележки целят да дадат обективни репери и препоръки на авторката в бъдещата ѝ изследователска работа. С разработената „Програма за иновационното развитие на предприятието „Арселор Митал” АД за периода 2015–2020 г.” в реални условия с участието на **ДИНАРА ИБАДОЛЛАЕВНА СИЗДИКОВА** се дава възможност за обогатяване на съществуващата

практика и теория, от което следва, че направените препоръки биха спомогнали за доразвитие на изследователската задача от този ранг.

Смятам, че така направените забележки не намаляват достойнствата на доктората, а препоръките ще бъдат полезни както за докторанта, така и за практическото използване на доктората.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Моята обща оценка за представения дисертационен труд е положителна. Той представлява завършена научно-приложна разработка, с получени научно-приложни приноси. Основните резултати са публикувани в 7 научни публикации.

Считам, че са изпълнени изискванията на Закона за развитие на академичния състав и Правилника за неговото приложение.

Въз основа на запознаването ми с представения дисертационен труд, характерът на самата разработка, нейната актуалност и значимост, съдържащите се в нея научно – приложни приноси, предлагам на членовете на научното жури да присъдят образователната и научна степен „доктор” на **ДИНАРА ИБАДОЛЛАЕВНА СИЗДИКОВА по докторска програма “Икономика и управление (индустрия)“, **Професионално направление 3.7. “Администрация и управление”**.**

Варна
09.06.2017 год.

Рецензент: .....
(доц. д-р. инж. Т. Панайотова)